

ภาวะผู้นำด้านการวิจัย (Leadership on Research)



ธีรพงศ์ แสนยศ

ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนคำป่าหลายพิทยาสรรค์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22

ภาวะผู้นำ เป็นศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่ง ที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการสื่อความหมายให้ร่วมใจกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่ง Nelson และ Quick (1997 p. 346) ได้ให้ความหมายของ ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง กระบวนการในการแนะแนว และนำทางพฤติกรรมของคนในสภาพของการทำงาน Gibson, Vancevich และ Donnelly (1997 p. 272) มองภาวะผู้นำ (Leadership) ในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในกลุ่ม โดยมีผู้นำเป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ ในกลุ่มภาวะผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพลและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมและการปฏิบัติงานของสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มด้วย

การทำให้ตนเองมีภาวะผู้นำที่ประสิทธิผลนั้น มิได้เกิดขึ้นเพียงชั่วข้ามคืน จำเป็นจะต้องเริ่มพัฒนาวิธีคิดของตนเอง สร้างเป้าหมายชัดเจนในการที่จะเป็น Great Leaders ให้ได้ และต้องฝึกฝนพัฒนาทักษะของผู้นำทุกด้านจนเกิดขึ้นเป็นพฤติกรรมประจำตัว ซึ่งจะใช้เวลาานานมากน้อยไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นของแต่ละคนสังเกตได้จากนักธุรกิจหลายคน ช่วงอายุ 30 ต้นๆ ทำธุรกิจด้วยความมั่นใจ บางครั้งมั่นใจมากจนธุรกิจย่ำแย่ใจร้อน คุตัน ลูกน้องมือดีๆ หายหมด กว่าจะพัฒนาภาวะผู้นำในตัวเองให้เหมาะสมลงตัว ก็อายุเกือบ 50 บางคนก็ไม่เคยค้นพบศักยภาพในตัวเอง ไม่รู้จะแก้ไขปรับปรุงอย่างไร ก็กลายเป็นการทำงานร่วมอยู่กับการแก้ปัญหาทุกวันเมื่อปัญหามากขึ้น ก็ยิ่งทำให้ไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเองเท่านั้น ต้องอย่าลืมนะชีวิตเราใช้เวลากับการทำงานประมาณ 1 ใน 3 ส่วน ของช่วงชีวิต หากการทำงานมีปัญหา ก็จะนำพาความเครียดเข้าไปในชีวิตส่วนอื่นๆ ได้

กล่าวโดยสรุปว่า ภาวะผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น การสร้างภาวะผู้นำให้กับตัวผู้นำนั้นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด องค์การใดมีผู้นำที่ขาดภาวะผู้นำ จะทำให้การบริหารงานไม่สัมฤทธิ์ผล หรืออาจนำไปสู่ความเสื่อมถอย จนถึงความล่มสลายก็อาจเป็นได้ **การวิจัย (Research)** หมายถึง การกระทำของมนุษย์ เพื่อค้นหาความจริงในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่กระทำด้วยพื้นฐานของปัญญา ความมุ่งหมาย หลักในการทำวิจัย ได้แก่ การค้นพบ (Discovering) การแปลความหมาย และการพัฒนากรรมวิธี และระบบสู่ความก้าวหน้าในความรู้ด้านต่างๆ ในเชิงวิทยาศาสตร์ ที่หลากหลายในโลกและจักรวาล การวิจัยอาจต้องใช้หรือไม่ต้องใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ก็ได้ (Trochim, W.M.K, 2006) ซึ่งตามความหมายของนักวิจัย หมายถึง ผู้ที่ดำเนินการค้นหาความรู้ อย่างเป็นระบบ เพื่อตอบประเด็นที่สงสัย โดยมีระเบียบวิธี อันเป็นที่ยอมรับในแต่ละศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุมทั้งแนวความคิด มโนทัศน์ และวิธีการที่ใช้ในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล โดยยึดมั่นในจรรยาบรรณ กล่าวคือ มีหลักความประพฤติที่เหมาะสม แสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรม ในการประกอบอาชีพ ที่กลุ่มบุคคลแต่ละสาขาวิชาชีพประมวลขึ้นไว้เป็นหลัก เพื่อให้สมาชิกในสาขาวิชาชีพนั้นๆ ยึดถือปฏิบัติ เพื่อรักษาชื่อเสียงและส่งเสริมเกียรติคุณ ของสาขาวิชาชีพของตน ซึ่งจรรยาบรรณนักวิจัย ในแนวทางปฏิบัติ คือ นักวิจัยต้องซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในทางวิชาการและการจัดการ นักวิจัยต้องคำนึงถึงพันธะกรณีในการทำวิจัย ตามข้อตกลงที่ทำไว้กับ

หน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย และต่อหน่วยงานที่ตนสังกัด นอกจากนี้ นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาการที่ทำวิจัย นักวิจัยต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต โดยต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และเที่ยงตรงในการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคน สัตว์ พืช ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกและมีปณิธานที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม นักวิจัยต้องเคารพศักดิ์ศรี และสิทธิมนุษยชนที่ใช้เป็นตัวอย่างในการวิจัย นักวิจัยต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางวิชาการจนละเลยและขาดความเคารพศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ ต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะอธิบาย จุดมุ่งหมายของการวิจัยแก่บุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่หลอกลวงหรือบีบบังคับ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด โดยปราศจากอคติในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย ต้องตระหนักว่าอคติส่วนตัว หรือความลำเอียงทางวิชาการ อาจส่งผลให้มีการบิดเบือนข้อมูลและข้อค้นพบทางวิชาการ อันเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่องานวิจัย นักวิจัยพึงนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบ และพึงเผยแพร่ผลงานวิจัย เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและสังคม ไม่ขยายผลข้อค้นพบจนเกินความเป็นจริง และไม่ใช้ผลงานวิจัยไปในทางมิชอบ นักวิจัยพึงเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น พึงมีใจกว้าง พร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูลและขั้นตอนการวิจัย ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลทางวิชาการของผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยของตนให้ถูกต้อง และนักวิจัยพึงมีความรับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับ มีจิตสำนึกที่จะอุทิศกำลังสติปัญญาในการทำวิจัย เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อความเจริญ และประโยชน์สุขของสังคมและมวลมนุษยชาติปัจจุบันนี้ผลการวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างยิ่ง หากงานวิจัยที่ปรากฏสู่สาธารณชน มีความเที่ยงตรง นำเสนอสิ่งที่เป็นความจริงสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ก็จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหานั้นได้ตรงจุดและมีประสิทธิภาพ การที่จะให้ได้มาซึ่งงานวิจัยที่ดี มีคุณภาพ จำเป็นต้องมีส่วนประกอบสำคัญหลายประการ นอกจากการดำเนินการตามระเบียบวิธีการวิจัยอย่างมีคุณภาพแล้ว คุณธรรมหรือจรรยาบรรณของนักวิจัยเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งประการหนึ่ง

คุณลักษณะที่สำคัญของภาวะผู้นำด้านการวิจัย

ในการทำงานวิจัยใดๆ ก็ตามผู้วิจัยหรือนักวิจัยนับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะงานวิจัยจะสำเร็จ สมความมุ่งหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับนักวิจัยเป็นสำคัญ ดังนั้นนักวิจัยจึงต้องมีคุณลักษณะที่จำเป็นบางประการ ดังต่อไปนี้ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2553 หน้า 19-22) 1. **มีความรู้พื้นฐานในสาขาวิชาที่ทำกรวิจัยเป็นอย่างดี** นับเป็นความจำเป็นมากที่นักวิจัยจะต้องมีความรู้เป็นอย่างดีในสาขาวิชาที่ตนทำการวิจัยอยู่เพื่อจะได้เลือกใช้เทคนิค วิธีการและเครื่องมือให้เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะของงานวิจัยนั้น และสามารถค้นหาหรือเลือกใช้ความรู้จากงานวิจัยที่แล้มาได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การที่นักวิจัยมีความรู้ดีก็จะสามารถสรุปผลของข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ฉะนั้นนักวิจัยจึงต้องค้นคว้าติดตามอ่านผลงานวิจัยที่ดีพิมพ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อจะได้ศึกษาความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคนิคใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา 2. **มีความรอบรู้ในสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่กำลังทำอยู่** นักวิจัยจะต้องมีความรู้ในวิชาอื่นด้วย เพราะในการวิจัยนั้นอาจจะพาดพิงหรือเกี่ยวข้องกับวิชาต่างๆ อยู่บ้าง เนื่องจากขอบเขตของการวิจัยไม่สามารถจะแยกออกไปได้อย่างชัดเจนเหมือนวิชาเรียนในห้องเรียน เช่น การศึกษาเรื่องการคายน้ำของพืช ก็ต้องอาศัยความรู้ทางชีววิทยาและเคมี เป็นต้น ฉะนั้นนักวิจัยจึงต้องศึกษาและขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งอาจจะกลับไปทบทวนความรู้ที่เคยเรียนมาก่อนหรือไม่ก็ต้องศึกษาเพิ่มเติม 3. **มีความอยากรู้อยากเห็น** นักวิจัยที่ดีต้องมีความกระตือรือร้นในการทำงานวิจัย เพื่อหาความรู้ใหม่ๆ ตามที่ตนเองสนใจ แม้จะได้ผลวิจัยแล้วก็ยังไม่ยอมหยุดที่จะทำการวิจัยต่อไป เพื่อค้นหาให้ได้คำตอบใหม่ๆ ออกมาอีก ในการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบนั้นอาจจะพบปัญหาเพิ่มขึ้นซึ่งจะเป็นการทำให้

ทนายนักวิจัยและนักวิจัยก็จะต้องไม่ยอมหยุดยั้งที่จะค้นหาคำตอบของปัญหานั้นๆ ให้ได้ การที่นักวิจัยมีความอยากรู้อยากเห็นอยากรู้ที่จะได้คำตอบของปัญหาต่างๆ นี้ ทำให้เกิดความก้าวหน้าในศาสตร์ด้านต่างๆ เป็นอันมาก เช่น ความอยากรู้อยากเห็นของ เบนจามิน แฟรงคลิน ถึงสาเหตุของการเกิดฟ้าแลบฟ้าผ่า ก็ได้มีการค้นคว้าทดลองจนได้คำตอบในที่สุด **4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์** ตามปกตินักวิจัยต้องใช้สมองในการคิดมากกว่าวิชาอื่นๆ มาก เพราะในการวิจัยนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ความคิดของนักวิจัยอันจะก่อให้เกิดความรู้และเทคโนโลยีวิธีการใหม่ๆ ขึ้นมาได้ การดัดแปลงวิธีการที่มีผู้ใช้กันอยู่แล้วมาปรับปรุงใช้ก็ถือได้ว่ามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาในการศึกษามาก แต่นักวิจัยจะทำได้มากหรือน้อยอย่างไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ความสนใจ การอ่าน และการรวบรวมผลการวิจัยที่เคยมีคนทำมาก่อน ตลอดจนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละคนว่ามีมากน้อยเพียงใดด้วย **5. มีความอดทนเมื่อผจญกับอุปสรรคและความล้มเหลว** นักวิจัยควรตระหนักเสมอว่าการทำงานวิจัยเป็นการผจญภัยอย่างหนึ่ง ซึ่งย่อมจะต้องมีปัญหาหรืออุปสรรคนานัปการ นักวิจัยจึงต้องมีความอดทนพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคนั้นๆ อยู่ตลอดเวลาและหาทางแก้ไขเพื่อให้งานวิจัยนั้นดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น ฉะนั้นนักวิจัยที่ดีจึงต้องเตรียมตัวเตรียมใจให้ได้เสียก่อนว่าอุปสรรคในการวิจัยนั้นมีทั้งสิ่งที่มองเห็นและมองไม่เห็น ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้ ในกรณีที่การวิจัยนั้นไม่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว นักวิจัยก็ควรยอมรับเพราะการทำงานวิจัยนั้นขึ้นอยู่กับส่วนประกอบหลายอย่าง ถ้าขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปก็อาจทำให้งานวิจัยหยุดชะงักหรือต้องล้มเลิกไปก็ได้ นักวิจัย ก็ไม่ควรที่จะรู้สึกผิดหวังและหมดกำลังใจที่จะคิดทำการวิจัยต่อไป แต่ขอให้นึกเสมอว่าการประสบผลสำเร็จในการวิจัยนั้นขึ้นอยู่กับเวลาด้วยเหมือนกัน เพราะการวิจัยบางชนิดต้องลงทุนมากและใช้เวลานานกว่าจะเห็นผล **6. มีความกล้าที่จะตัดสินใจ** นักวิจัยที่ดีจะต้องมีความกล้าที่จะคิดและตัดสินใจในการทำงานวิจัยนั้นๆ เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของตนเอง โดยมีความคิดเป็นอิสระ และมีความซื่อสัตย์ต่อหลักวิชาไม่ลำเอียงต่อผลการวิจัยที่ได้ พร้อมเสมอที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นและคำวิพากษ์วิจารณ์ของคนอื่นในเรื่องที่ตัดสินใจเพื่องานวิจัยนั้น **7. มีความสามารถในการบังคับตนเอง** เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการวิจัยเป็นงานที่ต้องใช้ความวิริยะ อุตสาหะเป็นอย่างมากจึงจะสำเร็จได้ ดังนั้นนักวิจัยที่ดีจะต้องรู้จักควบคุมตนเองเพื่อให้งานการวิจัยนั้นดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและบรรลุผลในที่สุด ด้วยเหตุนี้ นักวิจัยจึงควรมีความอดทน ไม่เบื่อง่าย รู้จักประมาณตน รู้กำลังและขอบเขตความสามารถของตนด้วย สิ่งต่างๆ ดังกล่าวจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้งานวิจัยประสบผลสำเร็จได้

คณะกรรมการที่เรียกว่า National Committee on Secondary Education ของอเมริกา ก็ได้กำหนดคุณลักษณะของนักวิจัยไว้ดังนี้ (Nelson, D.L., & Quick, J.C., 1997: 346) **1. ด้านอารมณ์และแรงขับ (Emotional factor – drive)** ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการวิจัยนั้นมักจะมีแรงขับในทางอารมณ์ต่างๆ ดังนี้ 1) มีความอยากรู้อยากเห็นอันเกิดจากแรงขับภายในตัวเอง 2) เป็นคนที่มีความสุขและเพลิดเพลินต่องานคิดสร้างสรรค์ของใหม่ เป็นความสุขภายใน อันเกิดขึ้นจากผลงานของตนเองมากกว่าที่จะเป็นความสุขอันเกิดขึ้นจากวัตถุหรือสิ่งภายนอก 3) เป็นคนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หรือเป็นคนที่มุ่งหวังหรือต้องการจะทำอะไรให้สำเร็จมาก และมีความคิดว่าผลงานที่เขาทำนั้นมักจะมีประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่นๆ **2. ด้านความรู้และประสิทธิภาพ (Knowledge – efficiency)** ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการวิจัยนั้นมักจะมีลักษณะเด่นในทางความรู้ที่มีประสิทธิภาพในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ 1) เป็นผู้มีความสามารถในการค้นหา เลือก และใช้ความรู้จากผลงานวิจัยที่ผ่านมาได้อย่างรวดเร็ว 2) มีความรู้ความสามารถที่จะใช้กระบวนการทดลองที่เหมาะสมกับสภาพปัญหา และมีความสามารถในการใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ ตรรกวิทยาในการทดลอง 3) เป็นผู้มีความรู้และทักษะในการใช้เครื่องมือการวิจัยประเภทต่างๆ และสามารถเลือกใช้เครื่องมือได้อย่างเหมาะสม 4) มีความรู้และทักษะในวิธีการ

วิเคราะห์ข้อมูล รู้ว่าข้อมูลใดควรใช้สถิติแบบใด และสามารถแปลผลที่ได้จากการใช้สถิตินั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง

5) มีความสามารถในการขมวดความคิดหรือสรุปผลข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) มีความสามารถในการตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ และคาดคะเนได้ดี 7) มีความสามารถในการทำงานที่มีระเบียบ สามารถจัดหมวดหมู่ของความคิด และเขียนรายงานการวิจัยได้ดี และ 3. **ด้านการตัดสินใจและบังคับตน (Volition – control)** นักวิจัยที่ดีควรมีความสามารถในด้านการตัดสินใจและบังคับตนเองในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ 1) เป็นคนกล้าคิด 2) เป็นคนอดทน วิริยะ อุตสาหะ ไม่เบื่อง่าย 3) เป็นคนใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น 4) เป็นคนถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน มีความสุขุมรอบคอบ และสุภาพต่อคนทั่วไป ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ แต่ใช้ปัญญาที่สุขุมรอบคอบในการตัดสินใจทุกๆ อย่าง 5) มีความซื่อสัตย์ต่อหลักวิชา คือยึดมั่นในหลักวิชาที่ดั่งงามและยุติธรรม เป็นคนที่มีพลังใจการใช้ปัญญาความคิดที่มีเหตุผลขั้นสูง 6) มีแนวทางเป็นของตนเอง มีความคิดที่เป็นอิสระ และนำตนไปในทางที่ดั่งงาม 7) รู้จักประมาณตน คือรู้จักกำลังและขอบเขตความสามารถของตน 8) เป็นผู้มีความสามารถในการควบคุมตนเองให้เป็นไปตามหลักวิชาที่ดั่งงามและยุติธรรม 9) มีความเชื่อในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ คือเชื่อว่าธรรมชาติมีเอกลักษณ์ กฎ การเปลี่ยนแปลง เหตุและผล 10) มีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีศักยภาพ เข้าใจสังคมและเข้าใจการควบคุมตนเอง และ 11) เป็นผู้มีความเชื่อว่ามีโอกาสที่จะค้นหาความจริงได้ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ดังนั้นการวิจัยจึงเป็นงานที่มีระบบระเบียบ เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้ที่จะเป็นนักวิจัยที่ดีจะต้องได้รับการฝึกอย่างถูกต้อง และมีความรับผิดชอบสูง ซึ่งนับว่ามีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่าในแต่ละยุคแต่ละสมัย แนวคิดภาวะผู้นำจะไม่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง จะมีส่วนที่เหมือนกันและส่งเสริมซึ่งกันและกันเป็นส่วนใหญ่สภาพแวดล้อมทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การแก้ปัญหาแบบเดิมๆ มักจะใช้ไม่ได้ผล การศึกษาภาวะผู้นำ มีพัฒนาการมาโดยตลอด ส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งมองแบบเดิมๆ คือ คุณลักษณะ พฤติกรรม สถานการณ์ และการเปลี่ยนแปลง ซึ่งแม้จะมีความสำคัญและจำเป็น แต่แนวความคิดทั้งสี่ก็ไม่เพียงพอที่จะอธิบายเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคใหม่และการศึกษาของไทยได้ จึงได้มีความพยายามที่จะพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับทัศนะของศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2553, หน้า 19-22) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการวิจัยทั้งในเชิงแนวคิด รูปแบบ และกระบวนการ เพื่อฝ่าวงล้อมและขยายขอบเขตของการแก้ปัญหาหลวงไปจากแนวทางแบบเดิมๆ ให้ได้ จึงจะสามารถแก้ปัญหาและสร้างสิ่งที่ดีและยั่งยืนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ Stoll & Temperley (2009) ที่กล่าวไว้ว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การมีปฏิริยาตอบสนองเชิงจินตนาการในโลกแห่งอนาคตโดยการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบ ถี่ถ้วน ในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีความกดดันและท้าทาย

ความคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

การดำเนินชีวิตภายใต้บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาทั้งการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ และการ ไม่ประมาท คิดไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วน รอบคอบ มองโลกในแง่ดี มีจิตใจที่ดั่งงาม เป็นปัจจัยที่จะนำพาชีวิตให้อยู่รอดในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีความสุข ถ้าคิดไม่ดีก็จะนำไปสู่การพุดและการกระทำที่ไม่ดี สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น แม้ความคิดจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้แต่ก็มีพลังทางอำนาจ อยู่ที่ว่าเราจะคิดร้าย คิดดั่งงามหรือคิดเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมนุษย์ทุกคนนั้นล้วนมีความคิดเชิงสร้างสรรค์มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับบรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่บ้าน ที่ทำงาน การเลี้ยงดูและสภาพสังคมทั่วไปหรือปัจจัยอื่นๆ จะเอื้ออำนวยพลังแห่งความคิดเชิงสร้างสรรค์จะมีพื้นฐานมาจากการมองโลกในแง่ดี การคิดเชิงบวกผู้ใดมีความคิดเชิงสร้างสรรค์ ย่อมมีความคิดและการกระทำที่ดั่งงามทั้งต่อตนเองต่อคนอื่น ต่อสังคม และประเทศชาติ

ความคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นความคิดที่แปลกใหม่ แหวกแนวรอบกรอบออกไปจากความคิดเดิมๆ ในบางครั้งเป็นความคิดที่บูรณาการจากสิ่งเดิมๆ ที่มีอยู่แล้วสิ่งที่แปลกใหม่ หรือเป็นความคิดใหม่ ที่ไม่เคยมีมาก่อนโดยอาศัยการได้รับโอกาส ความท้าทายและความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นหัวใจที่จะนำไปสู่ความคิดเชิงสร้างสรรค์ นักการศึกษาทั้งหลายได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (บทความ ; 2553 หน้า 1) นักวิชาการอิสระมีผลงานด้านงานเขียนมากมายและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ได้ให้ความหมายความคิดเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่าเป็นการขยายขอบเขตของความคิดออกไปจากกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่แล้วสู่ความคิดใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุดให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น และได้กำหนดองค์ประกอบของความคิดเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่าประกอบไปด้วย 1) บุคลิกลักษณะและทัศนคติ 2) ความสามารถด้านสติปัญญา 3) ด้านความรู้ 4) รูปแบบความคิด 5) แรงจูงใจ และ 6) สภาพแวดล้อม

ศาสตราจารย์ ดร.โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) (Gardner; 1983 อ้างใน ทิศนา แชมมณี. 2545 หน้า 86) เป็นชาวอเมริกันคนแรกที่ได้รับรางวัล Louis Vile Grawenma Award สาขาการศึกษา เป็นศาสตราจารย์ด้านการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ เป็นนักจิตวิทยาและพัฒนาการจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงจากทฤษฎีพหุปัญญาทั้ง 9 ด้าน ซึ่งเน้นไปที่ด้านการพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ความฉลาดทางด้านภาษา ความสามารถในการเข้าใจ ความหมายและการใช้ภาษา การพูด การเขียน การเรียนรู้ภาษา การใช้ภาษาเพื่อสื่อสารให้ได้ผลตามเป้าหมาย สื่ออารมณ์ความรู้สึกให้คนอื่นเข้าใจได้ดี 2) ความฉลาดทางด้านตรรกะ ความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ เป็นเรื่องของเหตุและผล การคิดวิเคราะห์ในเชิงวิทยาศาสตร์ 3) ความฉลาดทางด้านดนตรี ความสามารถในการเข้าใจและสร้างสรรค์ดนตรี เข้าใจจังหวะ 4) ความฉลาดทางด้านมิติ ความสามารถในการสร้างภาพตามจินตนาการ และนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงาน 5) ความฉลาดทางด้านการเคลื่อนไหวร่างกายในการใช้ร่างกายเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์ 6) ความฉลาดในการเป็นผู้นำความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นสามารถเข้าใจผู้อื่น 7) ความฉลาดภายในตน ความสามารถในการเข้าอกเข้าใจความรู้สึกภายในของผู้อื่น 8) ความเฉลียวฉลาดทางด้านธรรมชาติ ความสามารถในการเรียนรู้เรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 9) ความฉลาดในการคิดใคร่ครวญ ขอบคิด สงสัยใคร่รู้ ตั้งคำถามกับตัวเองในเรื่องความเป็นไปของชีวิต ได้ให้ความหมายความคิดเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า เป็นความคิดใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม เป็นความคิดที่คาดไม่ถึง และได้รับการยอมรับเป็นอย่างยิ่ง

ลักษณะของคนที่มีความคิดเชิงสร้างสรรค์

คนที่กล้านำความเปลี่ยนแปลง กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ กล้านำเสนอแนวคิดและวิธีการที่แปลกใหม่ คิดในสิ่งที่คนอื่นไม่คิด มองในสิ่งที่คนอื่นไม่มอง ทำในสิ่งที่คนอื่นไม่ทำ เป็นคนมีอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีสติสัมปชัญญะแม้จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่กดดันและเลวร้ายแค่ไหน ก็สามารถมองโลกในแง่ดีได้ สามารถฟันฝ่าอุปสรรค นานับประการ มองวิกฤตเป็นโอกาสเสมอ เป็นลักษณะของบุคคลที่มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถสรุปบุคลิกลักษณะได้ดังต่อไปนี้ 1) มีความคิดริเริ่ม (Originality) เป็นบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ มีความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น ชอบทำในสิ่งที่สลับซับซ้อน กล้าคิด กล้าแสดงออก เชื่อมั่นในแนวคิดของตนเอง จะไม่ชอบความซ้ำซาก จำเจ ความคิดริเริ่มจะอาศัยการกล้าคิด กล้าเสี่ยง กล้าท้าทาย 2) มีความยืดหยุ่น (Flexibility) เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายแง่มุม ปรับเปลี่ยนความคิด การกระทำ การตัดสินใจ และวิธีการตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เปิดหู เปิดตา เปิดใจ รับรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ 3) มีความคิดคล่อง (Fluency) สามารถคิดหาคำตอบได้อย่าง

คล่องแคล่วรวดเร็วในระยะเวลาที่จำกัด สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องทันที่ที่มีความจำเป็นในการตอบสนองต่อปัญหาต่างๆ 4) มีความคิดละเอียดลออ (Elaboration) เป็นบุคคลที่สามารถคิดได้อย่างละเอียดลออ สุขุมรอบคอบ มีเหตุผล ตระหนักรู้ ตระหนักคิดไตร่ตรองอย่างเป็นระบบ ไม่มองข้ามรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ที่คนอื่นมองข้าม เป็นบุคคลที่มีความประณีต พิถีพิถัน 5) มีความคิดเชิงบวก (Positive Thinking) เป็นการคิดที่หลากหลายมิติ มองเห็นในโอกาสในวิกฤติเสมอ มองตนเองและคนรอบข้างในแง่ดี เป็นคนอารมณ์ดี สดชื่น ร่าเริง สนุกสนาน ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอารมณ์ขันแม้อยู่ในบรรยากาศที่ตึงเครียด กัดดัน ชอบคิดบวกกับทุกๆ สิ่งและกับทุกๆ คน

จากการศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำด้านการวิจัยดังกล่าว ผู้เขียนบทความได้ศึกษาเห็นว่าผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณลักษณะครบถ้วน ด้านผู้นำการวิจัย คือ ศาสตราจารย์ ดร. ประวิต เอราวรรณ์

ศาสตราจารย์ ดร. ประวิต เอราวรรณ์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จบการศึกษา ระดับปริญญาตรี จากวิทยาลัยครูอุบลราชธานี (ค.บ.) การประถมศึกษา จบปริญญาโท สาขาวิจัยการศึกษา จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจบปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนา หลักสูตร จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประวัติการทำงาน เป็นผู้เชี่ยวชาญและวิทยากรด้านทักษะชีวิตและการส่งเสริมทักษะชีวิตในสถานศึกษาของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ เป็นคณะกรรมการร่วมในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อสร้างสุขภาวะและจริยธรรมของนักเรียนระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ



และกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมทักษะชีวิตนักศึกษา ของสำนักงานเลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ (สรภ.) เป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมินผลโปรแกรมการสอนเพศศึกษาในโรงเรียนของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาโครงการที่ขอรับการสนับสนุนทุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาโครงการวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการกำหนดและพัฒนายุทธศาสตร์และมาตรการผลักดันการปฏิรูปการศึกษา เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจและรับรองรายงานการประเมินคุณภาพสถานศึกษาของสำนักงานรับรองและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพโรงเรียนในประเทศไทยขององค์การ PLAN INTERNATIONAL การมีภาวะผู้นำด้านการวิจัยของท่าน ศาสตราจารย์ ดร. ประวิต เอราวรรณ์ จากการให้สัมภาษณ์กับผู้เขียนบทความ ท่านกล่าวว่า นักวิจัยที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มีความอยากรู้อยากเห็นอันเกิดจากแรงขับภายในตัวเอง 2) เป็นคนที่มีความสุขและเพลิดเพลินต่องานคิดสร้างสรรค์ของใหม่ เป็นความสุขภายในอันเกิดขึ้นจากผลงานของตนเองมากกว่าที่จะเป็นความสุขอันเกิดขึ้นจากวัตถุหรือสิ่งภายนอก 3) เป็นคนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หรือเป็นคนที่มีมุ่งหวังหรือต้องการ



จะทำอะไรให้สำเร็จมากและมีความคิดว่าผลงานที่เขานำนั้นมักจะมีประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่น ๆ

นอกจากนี้แล้ว ท่านศาสตราจารย์ ดร. ประวิต เอราวรรณ์ กล่าวว่า การที่จะเป็นนักวิจัยที่ดีนั้นจะต้องมีคุณลักษณะที่จำเป็นหลายประการ ได้แก่ 1) มีความรู้พื้นฐานในสาขาวิชาที่ทำการวิจัยเป็นอย่างดี 2) มีความรอบรู้ในสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่กำลังทำอยู่ 3) มีความอยากรู้อยากเห็น 4) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 5) มีความอดทนเมื่อเผชิญกับอุปสรรคและความล้มเหลว 6) มีความกล้าที่จะตัดสินใจ และ 7) มีความสามารถในการบังคับตนเอง

สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ภาวะผู้นำด้านการวิจัยพึงมี คือ ความอดทนกับปัญหา อุปสรรคและความล้มเหลวในการทำวิจัย นักวิจัยจะต้องตระหนักเสมอว่าการทำงานวิจัยเป็นการผจญภัยอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคนานัปการ นักวิจัยจึงต้องมีความอดทน พร้อมทั้งจะเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคนั้นๆ อยู่ตลอดเวลา และต้องหาทางแก้ไขเพื่อให้งานวิจัยดำเนินการต่อไปได้ด้วยดี นักวิจัยต้องมีความกล้าที่จะตัดสินใจ นักวิจัยที่ดีและยึดมั่นในจรรยาบรรณของนักวิจัย จึงจำเป็นต้องมีความกล้าที่จะคิดและกล้าที่จะตัดสินใจในการทำงานวิจัยนั้นๆ เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของตนเอง โดยมีความคิดเป็นอิสระ และมีความซื่อสัตย์ต่อหลักวิชา ไม่ลำเอียงต่อการวิจัยที่ได้ และพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็น หรือคำวิพากษ์ วิจารณ์ ของคนอื่น มีความสามารถในการบังคับตนเอง เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการวิจัยเป็นงานที่ต้องใช้ความวิริยะ อุตสาหะ เป็นอย่างมาก จึงจะประสบผลสำเร็จได้ ด้วยเหตุนี้ นักวิจัยจึงควรมีความอดทน อดกลั้น ไม่เปื่อง่าย รู้จักประมาณตน รู้กำลังและขอบเขตความสามารถของตนเองด้วย สำหรับหลักในการทำงาน ท่าน ศาสตราจารย์ ดร. ประวิต เอราวรรณ์ ให้ข้อคิดในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัย จำเป็นต้องปฏิบัติ ดังนี้ 1) ตั้งคำถามเสมอ 2) ทำให้ดีที่สุด 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 4) มีความรักในทีมงาน 5) คิดผลระยะยาวเป็นสำคัญ 6) ใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ และ 7) ทำเป็นแบบอย่าง

สรุป ภาวะผู้นำด้านการวิจัย เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งภาวะผู้นำด้านดังกล่าวประกอบไปด้วย ความยืดหยุ่น (Flexibility) เป็นบุคคลที่สามารถคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทาง เป็นการคิดนอกกรอบ ไม่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์หรือความคุ้นเคย การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การเปิดกว้างรับความคิดใหม่ๆ อย่างอิสระ นำไปสู่ความสำเร็จ ปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่กดดันและท้าทาย นอกจากนี้ต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ (Vision) ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมองภาพในอนาคตที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ กล้าที่จะปรับเปลี่ยน เรียนรู้ เปิดรับสิ่งใหม่ๆ ให้กับตนเอง เปิดใจกว้างรับการเปลี่ยนแปลง มองภาพรวม ภาพใหญ่ ไม่มองภาพเล็ก ไม่คิดเล็กคืดน้อย ไม่มีอคติ เพื่อจะกำหนดทิศทาง จุดหมายที่ชัดเจน มุ่งสู่ความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์.(2557). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (Creative Leadership)*. [ออนไลน์] :

เข้าถึงได้จาก ; <http://www.academia.edu/8634471/> (11 ตุลาคม 2557).

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2553). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่ และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*.

กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตนา แชมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระ รุญเจริญ. (2554). *กลยุทธ์การพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.

นิภา ศรีโพธิ์จันทร์. *เอกสารประกอบคำสอนเรื่อง "ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัย"*. :

[ออนไลน์] : เข้าถึงได้จาก ; <http://www.watpon.com/Elearning/res10.htm> (20 ตุลาคม 2557).